

Læsning for alle

- Hvordan vi arbejder for ordblindevenlige skoler i Gladsaxe

At kunne læse er ikke bare nødvendigt for at lære, det er en ret, fordi det giver adgang til samfundet og et selvstændigt liv.

Kære lærer, pædagog og leder

At kunne læse er fundamentet for læring i alle fag i skolen og derved alle professionelle i skolens ansvar.

I handleplanen *Læsning i Gladsaxe - beskrivelse af arbejdet med læsning i Gladsaxes skoler* forklares det, hvordan vi forstår og arbejder med alle elevers læselæring.

Læsning og skrivning er to sider af sammen sag. I Gladsaxe benytter vi begrebet læsning om den samlede skriftsproglige udvikling i læsning, skrivning og sprog og barnets ressourcer og færdigheder i at kunne afkode, forstå og anvende tegn og sprog.

Vi vil udvikle alle skoler, så vi, i så høj grad som det er muligt, inkluderer elever med ordblinddevanskeligheder.

Det kræver ledelse, prioriteringer, systematik, tydelig ansvarsfordeling, viden og kompetencer og særlige strukturer og arbejdsmetoder - i skolen som organisation og i den konkrete undervisning.

Handleplanen beskriver rammer og retning for dette arbejde.

Nærværende udgivelse skal være med til yderligere at sætte ledere, lærere og pædagoger på sporet af, hvad der bør og kan gøres på skolerne for at sikre elever med ordblindhed de bedste vilkår for læring og trivsel.

Elevdeltagelse

Der sidder i gennemsnit 1-2 ordblind børn i hver klasse. Faktisk er der 7 % af den voksne danske befolkning, der er ordblind (Elbro m.fl. 1991). Når man får at vide, at man er ordblind, så kan det godt tage tid at vænne sig til det. For de fleste er det en lettelse, for så får de en forklaring på, hvorfor det bliver ved med at være svært at læse og stave, selvom de øver sig, alt hvad de kan. Men man kan også godt blive ked af, at det bliver ved med at være svært. Eleven med ordblindhed skal vide, at man godt kan gøre noget ved sine læseproblemer. Man kan godt lære at blive bedre til at læse og stave, det kommer bare til at tage længere tid. Og at man kan få læse- og skriveteknologi, som kan hjælpe med læsning og stavning.

Ordblindhed er noget man skal lære at leve med. Eleven skal sammen med forældre og lærere arbejde med at acceptere at være ordblind, og eleven og forældrene skal vide, hvad ordblindhed er. Det er vigtigt, at man som lærer/skole inddrager forældre, eleven og klassen i at håndtere og forstå ordblindheden. Man skal som lærer:

- arbejde med at nedbryde tabuer om ordblindhed hos eleven og i klassen
- tale åbent om ordblindhed i klassen, ved prøver mm.
- fremhæve positive elementer om den ordblind i klassen
- spørge ind til, hvad eleven forventer af dig som underviser

Forældredeltagelse

Når en elev er konstateret ordblind, er det ikke kun en kamp for barnet. Som forældre, kan det også være svært. Hvilken rettigheder har en ordblind i folkeskolen? Hvordan støtter man sit barn bedst muligt? Hvordan får man det bedst mulige samarbejde med lærerne?

Det er vigtigt at medarbejder og ledere på skolerne inddrager og vejleder forældrene, så de kan understøtte elevens alsidige udvikling, trivsel og faglige progression, selv om der er store skriftsproglige vanskeligheder. Det gøres eksempelvis ved samtaler om og fælles udarbejdelse af en handleplan i forhold til:

- hvad kan man gøre for at støtte sit barn derhjemme
- hvad gøres på skolen for at støtte barnet
- en forventningsafstemning i forhold til barnets udvikling i læsning, stavning og skrivning
- hvordan barnet støttes i anvendelse af digitale hjælpemidler
- hvordan barnet støttes og opmuntres, så det føler sig værdsat og inkluderet på trods af vanskeligheder i skolen
- forældrenes viden om ordblindhed og en plan for at få mere viden om sit barns vanskeligheder

(Inspiration hentet i "Ordblindhed i grundskolen – et inspirationsmateriale" udgivet af Ministeret for Børn, Undervisning og Ligestilling)

Læsning for alle

Indsatser og organiseringer, som skolerne arbejder med:

- Der arbejdes løbende med kapacitetsopbygning på skolen og udviklingen af gode læringsmiljøer, hvor blandt andet brug af IT-kompenserende værktøjer og ordblindemetoder i undervisningen er i anvendelse
- Skolen har procedurer for at sætte ind med passende opsporing og tiltag for elever, som udfordres i deres læselæring. Skolen arbejder med en koordineret indsats, der sikrer en god ansvarsfordeling samt brug af varieret data, opfølgning og samarbejde med elev og forældre.
- Skolen har uddannet læsevejleder(e). Læsevejlederen fungerer som læringsagent på læseområdet og arbejder både med didaktisering og udvikling af den universelle læselæring for alle elever. Vejlederen er videns person og sparringspartner for lærere og ledere i forhold til det forebyggende og indgribende arbejde, når elever kommer i læsevanskeligheder.
- For at sikre chancelighed uafhængigt af læsefærdigheder og mestring, arbejder skolen målrettet med brug af IT-kompenserende værktøjer i undervisningen og overgange til ungdomsuddannelserne:
 - * Oplæringsprogrammer og ordforslagsprogrammer
 - * Tale til tekst
 - * Scanning og OCR behandler
 - * Teksttilgængelighed; tekster og viden
 - * Relevante IT-devices
 - * Afgangsprøver på særlige vilkår
 - * Sikre, at eleven kan dokumentere sit behov for særlig støtte over for ungdomsuddannelserne

Skolerne arbejder med at udvikle indsatser eller tiltag, der understøtter en inkluderende praksis i forhold til elever med ordblindhed, for eksempel:

Forældrenetværk

Forældrenetværk giver mulighed for at skabe indsigt i og forståelse for barnets udfordringer med ordblindhed, og der gives derved mulighed for handling og øget samarbejde.

Forældrenetværk kan etableres på mange måder, for eksempel ved fyraftensmøder over året for forældre og eventuelt deres børn, hvor der fortælles og tales om:

- Ordblindhed – hvad er det?
- Hvordan understøtter jeg mit barns læselæring?
- Kompenserende værktøjer; IT og ”læse med ørene, skrive med stemmen”
- Afgangsprøver og uddannelse
- Oplægsholder fra for eksempel Ordblind ung, interesseorganisationer etc.

Mentorordning

Ved etableringen af en mentorordning, hvor ordblinde elever får tilknyttet en professionel voksenmentor, sikres eleven mulighed for løbende støtte og sparring, for eksempel i forhold til den konkrete læring, læringsstrategier, kompenserende værktøjer, kommunikation og forventningsafstemning med lærere og kammerater og sine forældre.

En mentorordning kan etableres på flere måder, for eksempel:

- En bestemt lærer eller pædagog i afdelingen mødes fast med eleven
- En bestemt lærer og/eller pædagog mødes fast med en gruppe elever
- Kombination af begge

Ordblindepatrulje

Ved etablering af ordblindepatruljer bruges de ordblinde elever som eksperter, og deres ordblindhed får derved en ny og mere positiv position. De kan fungere som positive rollemodeller, og der sikres en direkte adgang til erfaringer og støtte for andre elever med ordblindhed.

Ordblindepatruljer kan bidrage med for eksempel:

- Undervisning af ordblinde elever
- Vidende elev til elev
- Give support og erfaringer til lærer i forhold til undervisningen (hvad virker etc.)
- Afprøve og udforske IT-kompenserende hjælpemidler mv.

På ordblindepatruljen.dk kan du læse mere om, hvordan du etablerer ordblindepatruljer.

Intensiverede læseforløb

Skolen tilbyder intensive forløb for udvalgte elever på udvalgte årgange med fokus på læselæring og brug af kompenserende værktøjer, herunder særlig IT.

Formålet er, at give eleven et læseboost og bevidsthed og færdigheder i strategier og kompenserende værktøjer. Endvidere inddrages forældre (se Forældrenetværk).

Elevers lærere involveres ligeledes, både ved konkret deltagelse i dele af forløbet og i handleplaner mv.

Forløbene kunne for eksempel se således ud:

- Begyndelsen af 2. klasse; fokus: fonologisk arbejde, læsestrategier, motivation
- Begyndelsen af 5. klasse; fokus: strategier til læseforståelse, skriveskabeloner, og færdigheder i IT-kompenserende værktøjer
- 7. klasse og 9. klasse; læseforståelse, skriveskabeloner, kompenserende værktøjer, strategier og motivation

Inkluderende læseundervisning

I handleplanen *Læsning i Gladsaxe* beskrives i afsnittet Børn i læsevanskeligheder, hvordan der arbejdes med opbyggende, differentieret, foregribende og indgribende undervisningsmetoder og tiltag i forhold til elever i læsevanskeligheder.

Metoder og tiltag beskrives i tre kategorier og farver:

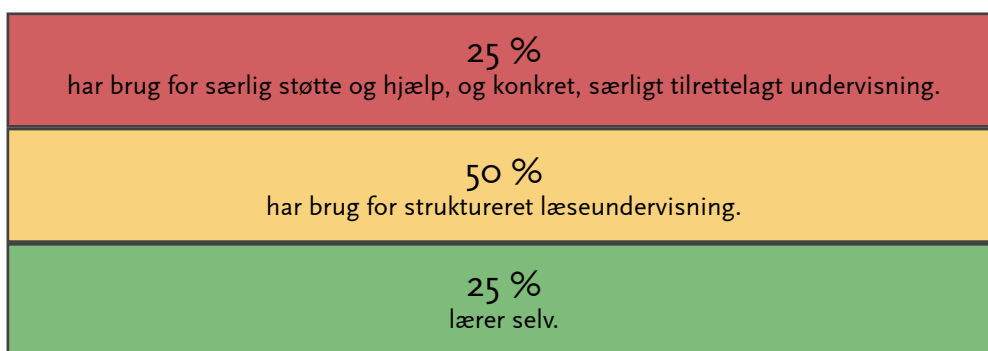
- Trin 1** Den opbyggende og differentierede almene undervisning
- Trin 2** Den foregribende, yderligt differentierede undervisning samt koordineret samarbejde
- Trin 3** De indgribende tiltag

De mange gode indsatser og metodevalg vil medvirke til, at gruppen af elever, der kan tilgodeses i den grønne del, vokser.

Flere indsatser og undervisningsmetoder virker både som opbyggende, forebyggende og til en vis grad indgribende. Derfor beskrives de i den følgende uddybning ikke opdelt i de nævnte trin, men skal ses som indsatser og metoder, der kan intensiveres efter behov:

Handleplaner og opfølgning

På Trin 2 styrkes og struktureres det koordinerede samarbejde yderligere, herunder samarbejde og opfølgning med læsevejleder, ledelse og ikke mindst forældrene. Handleplansværktøjet ROAL anvendes.

Inkluderende læseundervisning

Den inkluderende læseundervisning skal give alle elever mulighed for at deltage i skolens læringsfællesskaber. Alle elever skal opleve, at deres læsefærdigheder udfordres og udvikles i overensstemmelse med deres forudsætninger og behov.

Dette gøres ved hjælp af for eksempel:

Særlige strukturer

- Grafiske forståelsesmodeller ved læsning i fagene for eksempel Tankekort mv.
- Læsestøttende, supplerende undervisning (for eksempel i UUV)
- Læsebånd med særlig støtte til elever i læsevanskeligheder
- Arbejde med Læsemakker (i klassen på årgangen, på tværs af årgange)

Metoder og værktøjer i undervisningen, der sikrer stilladsering og strukturering

- Arbejde med forforståelse og kontekst (Genrer i Læseformlen)
- Huske teksters informationer
- Forstå opbygningen af en tekst
- Før-under-efter læsningsaktiviteter
- Træning i basisfærdigheder; ordafklaring og stavning
- Tapping; fokus på standardudtalen og på hyppige betingede udtaler
- Fokus på fonemer og morfemer
- Alle elever læser med en voksen kontinuerligt

Tydelige realistiske mål

- Differentieret læselæring; alle elever arbejder ud fra eget niveau og i eget tempo; for eksempel understøttet af SOLO

Tilpassede kompenserende hjælpemidler

- Arbejder med kompenserende værktøjer
- Læsning og skrivning med IT-støtte
- Brug af Nota og Intowords

De gode læseundervisningsaktiviteter

- Fonologisk opmærksomhed; arbejde med lydskelneevne
- Konkret undervisning i skriftsproglige principper, for eksempel:
 - * Stavning af lydrette ord, ord med konsonantklynger, hyppigst betingede lyde mv.
 - * Læring om morfemer, opmærksomhed på bøjningsmorfemer
- Læseaktiviteter med selvstændig læsning, for eksempel:
 - * Sufflør læsning
 - * Før-under-efter aktiviteter
 - * Tekstnavigation
 - * Makkerlæsning
- Konkret undervisning i stavning
 - * Morfemdeling
 - * Lyde og udtaler
- Undervisning i skriftlig fremstilling
 - * Kendskab til teksttyper
 - * Brug af skriveskabeloner

Den motiverende læseundervisning

Eleven kan få følelse af at lykkes, blandt andet ved at:

- Få opgaver der er justeret i forhold til niveau
- Kende mål og succeskriterier
- Vide hvad han/hun skal gøre, og hvad næste skridt er
- Få adgang til klassens tekster før den konkrete undervisning
- Få tekstmængder justeret
- Tilbydes differentierede tilgængelighed til tekster, læse med ørene skrive med stemmen
- Få hyppig feedback

Hvor får jeg mere viden?

Code sider til "viden om ordblindhed" mm.:

<http://www.nota.nu/vidensbank/type/ordblinde-forbilleder>

<https://www.ordblindeforeningen.dk/>

<http://www.hto.nu/>

<https://nota.dk/viden>

www.videnomlaesning.dk/videnom/ordblindhed

Code sider til "oplysning" ift. smartphone/tablets mm.:

www.ordtavlen.dk

www.mobillaesning.dk

www.ordblindelab.dk

www.etlivsomordblind.dk

www.mv-nordic.com

MV-Nordic - kontakt dem hvis spørgsmål ang. CD-ord og IntoWords

Code sider til træning af brug af AppWriter/CD-ORD/IntoWords - samt stavetræning:

www.lytogstav.dk

www.kongevej.dk

www.leguan.dk

<https://mivo.mv-nordic.com/login?ReturnUrl=%2Fstudent>

Code grafiske modeller til tekstforståelse/skriftlig fremstilling:

www.margitgade.dk

<https://www.mindmeister.com/da/212619866/skoletube>

Code sider til læsning på computer/iPad:

<https://nota.dk/>

<https://bookbites.com/>

<https://nota.dk/aktuelt/prøv-manenos-læse-app-de-8-13-årige>

Litteratur:

Andreasen, K. & Jandorf, B. D. (2013). Ordblindhed – en håndbog til forældre.

Specialpædagogisk Forlag.

Hultquist, A. M. (2015). Skal jeg fortælle dig om ordblindhed?